Φρήντριχ Σίλλερ, *Μαρία Στιούαρτ*
Θεατρική Εταιρεία "Πράξη", Θέατρο Οδού Κεφαλληνίας

Με την παρουσίαση, εν έτει 2004, μιας σιλλερικής τραγωδίας, όπως η *Μαρία Στιούαρτ*, τίθενται εξ αρχής ζητήματα οριοθέτησης της λεγόμενης "κλασικής" δραματουργίας, ελέγχου της αντοχής και της διαχρονικότητάς της, προσδιορισμού της δυνατότητας πρόσληψής της από διαφορετικό κοινό σε χρόνο και χώρο, διερεύνησης της θεώρησης μιας σύγχρονης οπτικής για την παράσταση· εντέλει επανατίθενται οι πιθανοί λόγοι μιας δραματουργικής επιλογής, πέρα από την περιοχή του επιφανειακώς αυτονόητου.
Η *Μαρία Στιούαρτ* αποτελεί μάλλον καλό παράδειγμα, καθώς η άψογη τεχνική του έργου δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης όσον αφορά στο κύρος του, ενώ παράλληλα η πινακοθήκη των χαρακτήρων του εμφανίζει μιαν ενδιαφέρουσα παλέτα σημαντικών ρόλων, που -με κορυφαίο παράδειγμα τους δύο κεντρικούς γυναικείους, οι οποίοι παραδοσιακά έχουν θεωρηθεί καλό πεδίο δεξιοτεχνικής αναμέτρησης πρωταγωνιστριών - αποτελούν έξοχα "δολώματα" για ηθοποιούς. Εντούτοις, το στοίχημα μιας σημερινής παράστασης, ακόμη κι αν υποκρύπτει θεμιτές προσωπικές φιλοδοξίες, δεν μπορεί να εξαντλείται σ' αυτές.
Ως εκ τούτου, ο Νίκος Μαστοράκης που ανέλαβε τη σκηνοθεσία του έργου στο Θέατρο της Οδού Κεφαλληνίας, εκ των πραγμάτων εκλήθη να απαντήσει σε ανάλογα ερωτήματα και συνεπώς να νοηματοδοτήσει την επιλογή· και δεν τα κατάφερε καθόλου άσχημα.
Η παράσταση απέφυγε τον πρώτο μεγάλο σκόπελο, καθώς το έργο διαβάστηκε με περισσή συνέπεια όσον αφορά στην ευρύτερη πολιτική του διάσταση και η σκηνική δράση οργανώθηκε μακριά από τον κίνδυνο να δομηθεί στο επίπεδο της χαρακτηρολογικής σύγκρουσης των κεντρικών χαρακτήρων και συνεπώς να υποκύψει σε δεξιοτεχνική μονομαχία των πρωταγωνιστριών. Έτσι κι αλλιώς, οι δυο ρόλοι είναι καταλυτικά προβεβλημένοι και η δραματική τους αντιπαράθεση διαπερνά ολόκληρο το έργο. Η σκηνοθετική πριμοδότηση θα ήταν εκ περισσού και θα οδηγούσε σε γενική αποδυνάμωση.
Τόσο η πρόθεση του Μαστοράκη, όσο και ο τρόπος που συντάχθηκαν η Ρένη Πιττακή και η Μπέττυ Αρβανίτη, προστάτευσε την παράσταση, απελευθέρωσε τις δυνατότητες σύγχρονης πρόσληψης του έργου και άφησε ικανά περιθώρια για μια παράσταση αρκούντως ισορροπημένη στο σύνολό της, που απαντά ικανοποιητικά στην αριστοτελική απαίτηση περί ποιήσεως, η οποία θεωρείται "φιλοσοφώτερον ιστορίας" Η πολιτική διάσταση τονίστηκε και το κύριο ερώτημα ετέθη υπερβαίνοντας τη μανιχαϊστική σύλληψη.
Η πρόθεση ήταν σε γενικές γραμμές καθαρή και υπηρετήθηκε απ' όλους σοβαρά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η εκσυγχρονιστική τόλμη εξήντλησε τα θεμιτά περιθώριά της· η δικαστική σημειολογία που επελέγη, προκειμένου να υπογραμμιστεί, όχι βεβαίως αφελώς η δίκη της Στιούαρτ, αλλά η αντίληψη ότι κάθε παιχνίδι εξουσίας οδηγεί μαθηματικά τους εμπλεκομένους σε πολυδαίδαλες διαδικασίες όπου εναλλάσσουν τους ρόλους των εναγόντων και των εναγομένων ως προς τη δυνατότητά τους να διατήρησουν, όχι απλώς την ούτως ή άλλως αμφιλεγόμενη ηθική, αλλά την ουσιωδώς ανθρώπινη υπόστασή τους, είχε στην παράσταση αρκετούς "συνενόχους", αλλά δεν χρησιμοποιήθηκε πάντοτε -ή από όλους- στην ακραία μορφή που θα προσέδιδε διαρκή φορτισμένη επικινδυνότητα.
Εντούτοις, πρέπει να επισημανθούν ως άκρως βοηθητικά στοιχεία προς τη σωστή κατεύθυνση, η αιχμηρή και αναμφιβόλως πολιτική μετάφραση (Γιώργος Δεπάστας), η σκηνογραφική λιτότητα που συσχέτιζε πεντακάθαρα τη θεατρική σκηνή με τη

δικαστική αίθουσα, αλλά και με ένα οιονεί "ιστορικό πατάρι", στο οποίο παίρνουν θέση οι μεγάλοι πρωταγωνιστές της Ιστορίας, ελέγχοντάς την και υποκείμενοι στη δίνη της (Εύα Μανιδάκη), και η ανάδειξή της από τη σχέση του φωτός (Αλέκος Αναστασίου). Τα κοστούμια του Γιάννη Μετζικώφ, αριστουργηματικά καθεαυτά, είχαν χαλαρότερη σχέση με την κεντρική σύλληψη της παράστασης, ανέδειξαν όμως σημαντικές παραπληρωματικές πτυχές του έργου· κορυφαίο δείγμα το φουστάνι-φυλακή της Ελισάβετ.
Η Ρένη Πιττακή συνέλαβε τη Μαρία Στιούαρτ ως αντιφατικό πρόσωπο και, πλήρης υποκριτικής ωριμότητος, απέδωσε λιτά αλλά μεστά, όχι μια ηρωίδα με την οποία συμπάσχει κανείς επειδή υποφέρει, αλλά έναν άνθρωπο με τον οποίο συμπάσχει γιατί είναι καταδικασμένος να εκπροσωπεί και όχι να είναι. Αυτή η διάσταση που συνήθως αποδίδεται ευχερέστερα στην Ελισάβετ, προσέδωσε στη σύγκρουση ικανό βάθος. Αναλόγως, η Μπέττυ Αρβανίτη, οργάνωσε την Ελισάβετ με τις αναγκαίες ρωγμές που υπενθυμίζουν ότι και αυτή, η οποία πρωτίστως εκπροσωπεί, δεν είναι πλήρως απαλλαγμένη από την ανθρώπινη επιθυμία να είναι.
Η σχέση δομήθηκε με ακρίβεια πάνω στην εξίσωση "η εμπλοκή με την εξουσία ισούται με καταδίκη εις θάνατον"· θάνατο φυσικό, ηθικό, συναισθηματικό.
Ο Δημοσθένης Παπαδόπουλος δικαιώνει την ισχυρή παρουσία του ισορροπώντας στην κόψη του ξυραφιού τον Μόρτιμερ, ήτοι την επικίνδυνη συναλοιφή μιας νεότητας που φυσιολογικά αδυνατεί να αποδεχθεί τον συναισθηματικό θάνατο με τα γρανάζια της εξουσίας, η οποία μόνον έτσι ασκείται. Ο Νίκος Αρβανίτης, έξοχος Μπάρλυ, πλήρης συγκρότησης, ίσως βρέθηκε εγγύτερα από όλους και υπηρέτησε με απόφαση τη σκηνοθετική επιλογή και τη σύγχρονη οπτική της παράστασης. Ο Γιάννης Ροζάκης, ως Τάλμποτ, βρέθηκε σε μια από τις καλύτερες στιγμές του, δίνοντας την ηθική επαναφορά ενός ανθρώπου που αντικρύζει τη νομή της εξουσίας από απόσταση ελάχιστη από τον φυσικό θάνατο.
Η Αλεξάνδρα Παντελάκη και ο Μπάμπης Σαρηγιαννίδης στάθηκαν ικανοποιητικά εφ'ω ετάχθησαν, ενώ ο Δημήτρης Γεωργαλάς και ο Γιώργος Γραμματικός συμπλήρωσαν μετρημένα τη διανομή.
Μέγα πρόβλημα της παράστασης, φοβούμαι, πως υπήρξε ο Λέστερ του Αλέξανδρου Μυλωνά. Ο καλός ηθοποιός βρέθηκε εκτός γραμμής και του ρόλου και της σκηνοθετικής σύλληψης. Ο πιο επικίνδυνος χαρακτήρας αποδιοργανώθηκε με ακραίες ρεαλιστικές πινελιές, όχι μόνον εκτός ύφους, αλλά και που κατέρρεαν προς μια κωμική "brutalité" που δεν δικαιολογούσε ούτε την επικινδυνότητά του, ούτε την άντληση της δυνάμεώς του ως γοητευτικός παρακοιμώμενος πάσης εξουσίας.
Ο Λέστερ δεν ανήκει στην αυτονόητη γκάμα του κ. Μυλωνά. Εντούτοις, έχω την εντύπωση ότι θα μπορούσε ενδεχομένως να δώσει μιαν ενδιαφέρουσα εκδοχή του χαρακτήρα, υπό την προϋπόθεση ότι η σκηνοθεσία θα τον χρησιμοποιούσε, όχι υποστηρικτικά, αλλά ως άξονα. Υπό τις παρούσες συνθήκες φαίνεται απλώς να αποτελεί τεράστιο λάθος διανομής.